

УДК 336.22:347.73(034)

Коркоц О. М.
доцент кафедри фінансів
Черкаського державного технологічного університету

Korkots O. M.
Senior Lecturer of Finance Department
Cherkasy State University of Technology

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

POSITIVE AND NEGATIVE PROCESSES IN CONDITIONS OF THE TAX REFORM UKRAINE

Анотація. У роботі розглянуто процеси, що пов'язані з реформуванням податкового законодавства та їхні позитивні та негативні сторони. Необхідністю даного дослідження стали зміни у Податковому Кодексі, що набрали чинності у 2016 році. Питання, що розглядаються у статті, є актуальними та потребують неабиякої уваги для вивчення.

Ключові слова: реформа, податкове законодавство, процеси розвитку, податки, збори, ставки податку, база нарахування.

Вступ та постановка проблеми. Ще у 1991 році почався розвиток вітчизняної податкової системи та законодавства. Податкова система є основою у формуванні державних доходів, а це, як відомо, основа державної казни [1].

Податкова система – це сукупність податків та зборів, обов'язкових платежів, пов'язаних спільною організаційною структурою та нормативно-правовою базою [2, с. 23].

Досконале податкове законодавство є гарантією нормального функціонування з приводу акумулювання коштів країни та відповідно фінансування державних потреб.

Нині розвиток податкового законодавства є неоднозначним. З одного боку, воно захищає певні категорії об'єктів оподаткування та знижує податковий тиск для активнішого розвитку суб'єктів підприємництва, а з іншого – гальмує розвиток ведення господарської діяльності та подекуди виникає так зване подвійне оподаткування.

Тож, щодо сучасного стану податкової реформи, то вона повною мірою відображає ідею уряду «затягнути паски» і серйозним чином збільшує податкове навантаження на населення [3].

З огляду на вищезазначене, дослідження питання реформування податкового законодавства є досить важливим та потребує подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні та прикладні дослідження, присвячені проблемам оподаткування, містяться в наукових працях багатьох зарубіжних, у тому числі російських, авторів: М. Алле, А. Ауербах, Н. Калдор, А. Лаффер, Р. Масгрейв, Дж. Мірліс, С. Сендфорд, Дж. Слемрод, М.М. Алексеєнко, С.В. Барулін, Б.Г. Болдирєв, І.В. Горський, І.В. Караваєва, Л.М. Ликова, С.Д. Надеждіна, Л.П. Павлова, В.Г. Пансков, Г.Б. Поляк, І.Т. Посошков, Д.Г. Чернік, К.Я. Чижов, С.Д. Шаталов, Т.Ф. Юткіна та ін. Заслужують на увагу публікації українських учених В.Л. Андрущенко, О.Д. Василика, В.П. Вишневого, Т.І. Єфименко, Ю.Б. Іванова, О.М. Коркоца, А.І. Крисоватого, М.І. Крупки, І.О. Луніної, В.М. Мельника, П.В. Мельника, С.В. Михайленко, В.М. Опаріна, А.М. Соколовської, Л.Л. Тарангул, В.М. Федосова, О.П. Чернявського, Л.М. Шаблістої, С.І. Юрія та ін. У працях зазначених науковців показані різні аспекти оптимізації оподаткування в Україні та розвитку податкової політики загалом. Водночас питання розвитку реформування в Україні з урахуванням останніх змін у податковому законодавстві практично не представлене у наукових дослідженнях вітчизняних учених.

Метою роботи є дослідження позитивних та негативних процесів, що виникають у результаті сучасних змін, які відбулися у податковому законодавстві.

Результати дослідження. Перш за все треба наголосити на тому, що податкова система є складним утворенням, що еволюціонує і тісно пов'язане з розвитком держави й економіки.

Податкова система є інструментом державного регулювання економіки, що дає змогу вилучати на постійній основі певну частину приватних доходів юридичних та фізичних осіб на користь держави, перерозподіляючи таким чином створений у суспільстві продукт. За допомогою податкової системи держава може стимулювати бажані та обмежувати небажані соціально-економічні процеси і тенденції, формувати відносини між суб'єктами господарювання відповідно до цілей обраної моделі розвитку, виконувати відповідні соціальні, гуманітарні та безпекові зобов'язання і функції. Але їх фінансове забезпечення можливе лише за рахунок частини багатства, створеного членами суспільства і в них вилученого. Отже, чим більше людина вироблятиме, тим більша грошова маса доходу припадатиме на податкову ставку, яку вона має сплачувати державі. Саме податкова система є найважливішим механізмом підтримання економічного балансу між інтересами «людина – держава», а зовсім не державний чи місцевий бюджет, не межа малозабезпеченості, не мінімальна ставка заробітної плати, не соціальні виплати та субсидії.

Податки – це частина грошових доходів, яку приватні підприємці, інші юридичні та фізичні особи погоджуються віддавати добровільно державі, яка витрачає їх на загальні соціальні потреби, утримання державних інституцій, стратегічні інвестиції, підтримку збиткових підприємств державного сектора економіки. Натомість платники податків очікують від держави надання відповідних послуг та якісного виконання своїх функцій. Варто підкреслити, що добровільно і саме частину, а не левову частку доходів, яку нині доводиться сплачувати юридичним та фізичним особам України відповідно до чинного податкового законодавства. Податки за своєю природою є абсолютним злом, оскільки людина в принципі не повинна нікому віддавати безоплатно результати власної праці, ділитись створеним доходом. Але вона змушена погоджуватися на це, позаяк живе в суспільстві й не вільна від нього. Тому завдання держави полягає в тому, щоб створити таку податкову систему, яка б утримувала баланс інтересів «людина – держава» у стані стабільності, а не конфліктності, і була справедливою [4].

Світовий досвід свідчить, що найоптимальніший рівень сукупного оподаткування перебуває у межах 30%. Найрозвинутішою у світі є економіка Сполучених Штатів Америки, де сукупний рівень оподаткування не перевищує 33%. У країнах, де він досягає 40% (Німеччина) або 45-50% (Швеція, Фінляндія), починає зростати державний борг, знижується ефективність економіки, виникає таке явище, як соціальний паразитизм. Нині країни із високою нормою вилучення доходів змушені трансформувати систему оподаткування, оскільки існуюча вже вичерпала себе. Податкові реформи, що проводяться в розвинутих європейських країнах, спрямовані на лібералізацію системи оподаткування з метою запобігання відтоку капіталу і кваліфікованих спеціалістів. У результаті максимальна ставка податку на прибуток корпорацій у розвинутих країнах – членах ЄС з 2000-го по 2006-й рр. знизилася в середньому із 35,3 до 29,5%.

Формуючи власну систему оподаткування, мусимо зважувати на те, що до серпня 1991 р. Україна не існувала

як держава, не мала приватної власності як інституції і тим паче не була орієнтована на її розвиток. Щоб Україна була спроможна стабільно розвиватися, їй потрібно задіяти всі чинники економічного зростання і насамперед такий, як стимулювання приватної власності за допомогою податкових важелів та інструментів. Однак попри цю, здавалося б, аксіоматичну тезу, в Україні діють близько 50 видів податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також майже 2 тис. нормативно-правових актів, що регулюють процес справляння податків та інших грошових вилучень і відрахувань. Окрім того, в Україні вкрай складна і непрозора система адміністрування податків. За даними дослідження «Вартість дотримання податкового законодавства в Україні», підготовленого Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією, Україна займає 181-е місце серед 183-х країн світу за рівнем простоти справляння податків. Їх адміністрування потребує майже 736 годин і понад 4 млрд. грн. щорічно. У 2007–2009 рр. приватний бізнес у цілому, окрім сплати безпосередньо податків та зборів, передбачених законодавством, додатково витратив щонайменше 7,8 млрд грн на заходи, пов'язані з їх адмініструванням (оплата праці бухгалтерів, закупівля бланків, спеціального програмного забезпечення тощо) [5]. У таких умовах будь-які економічні трансформації приречені на поразку.

Нинішня податкова система України налаштована таким чином, щоб вилучити у підприємців та фізичних осіб найманої праці більшу частину їхніх доходів. Тож, щоб вижити в такому несприятливому податковому середовищі, малий та середній бізнес, громадяни України змушено вдаються до ухилення від оподаткування, що стало в Україні нормою життя. Коли ж суб'єкта господарювання чи фізичну особу змушують віддавати державі левову частку її доходу, то вони позбавляються мотивації розвивати бізнес. Як наслідок, підприємства стають збитковими або переходять у тіньову сферу діяльності, а громадяни вишукують способи, як приховати свої справжні доходи.

За результатами соціологічного дослідження, проведеного фахівцями Інституту трансформації суспільства, громадяни згодні сплачувати податки, якщо вони не перевищують 10% [6]. Нині ця тенденція не тільки не змінилася, а набула ще більш усталеного вигляду. Таке податкове навантаження є справедливим і може активізувати розвиток підприємницької ініціативи.

Основними недоліками, притаманними нинішній податковій системі, є: великий податковий тягар, численні «лазівки» та податкові пільги, складність і непрозорість податкового регулювання, високі адміністративні витрати при зборі податків тощо.

Ось і зараз, в умовах економічної кризи, нові зміни у реформуванні податкового законодавства є неоднозначними.

Нещодавно чергова податкова реформа була затверджена Верховною Радою України та за її основу був прийнятий новий проект Податкового кодексу України. Нові зміни, набудуть чинності з другого кварталу 2016 року, хоча ставки податків набули змін уже з 1 січня.

Виникає питання про те, чи дійсно податкове законодавство стане більше ліберальним для всіх верств населення, чи знову будуть спостерігатися популістські та невинуваті дії з боку влади.

Податок на доходи. Передусім, встановлена єдина базова ставка податку на доходи фізичних осіб – тепер вона дорівнює 18% незалежно від розміру доходу [7].

Раніше ставка встановлювалася у розмірі 15-20% залежно від суми доходу. Тобто ті, хто отримує більше,

заплатять меншу суму податку, а у тих, в кого зарплата менше, – податковий тягар зросте, що є досить негативним явищем.

Проте позитивною зміною можна вважати зменшення ставки єдиного соціального внеску із зарплати – її скорочують з 41% до 22%, а внесок у розмірі 2-1,6%, який утримувався з працівника, скасовується.

Оскільки ЄСВ з кожного працівника сплачує роботодавець, то, як наслідок, вони тепер можуть підняти заробітні плати своїх працівників. Якщо, звичайно, захочуть. У будь-якому разі це єдине скорочення в новій редакції Податкового кодексу – в усіх інших випадках йдеться про збільшення і підняття податкового тягара.

Найбільшу полеміку викликають зміни, що стосуються бізнесу і оподаткування аграріїв. Так, не було в Україні підприємця, якого б не хвилювала доля єдиного податку. Тож, його зберегли, проте зменшили кількість підприємців, на яких ця система поширюється.

Так, якщо раніше єдиний податок платили ті підприємці, у яких річний обіг прибутку складав менше 20 мільйонів гривень, то тепер «єдинщиками» вважатимуться ті, хто має річний обіг в межах 5 мільйонів.

Окрім цього, на 1% зросла ставка податку – 3% замість 2%. Як наслідок, ті підприємці у кого оборот до 5 мільйонів гривень – заплатять 3%, а ті, у кого понад 5 мільйонів – 5%.

Одним із найбільш спірних моментів теперішньої податкової реформи був спеціальний режим оподаткування ПДВ сільськогосподарських виробників. Тому до кодексу впровадили розподіл сум ПДВ в пропорції, яка залежить від виду продукції, що реалізовується сільгосп-підприємством.

Отже, для рослинництва встановлена норма відшкодування в 15%, які поступають на спеціальні рахунки сільгосп-підприємств, 85% підуть до бюджету. Для свинарства і птахівництва розмір відшкодування встановили в 50%, а для скотарства – 80%. ПДВ залишається підприємству, і лише 20% йде до бюджету.

Акцизи та інші збори за податковою реформою. Інші нововведення звелися до підняття акцизних ставок і різних видів податків. Наприклад, на 13% підняли акцизи на пальне. Так, акциз на бензин тепер складає 228 євро за тону (раніше було 198 євро), на дизельне паливо – 113 євро за тону, а на зріджений газ – 57 євро за тону.

Отже, світове падіння цін на нафту до здешевлення палива в Україні знову не призведе, знову ж таки не зрозуміло, чому. Акцизні накладні на паливо будуть впроваджені з 1 квітня 2016 року.

На пиво і вина (окрім натуральних виноградних вин) ставку акцизу збільшили на 100%. Акцизний збір на спирт, спиртові дистилати і спиртні напої зріс на 50%. Але найбільше не пощастило любителям слабоалкогольних напоїв, акциз на них виріс на 300%.

Акцизний збір на тютюн підняли «всього» на 40%,

раніше він був 227,33 грн за тисячу сигарет, а став 318,26 гривень.

Крім цього, підскочила і гранична ставка податку на нерухомість – з 2% до 3% розміру мінімальної заробітної плати за 1 кв. м загальної площі житлової і комерційної нерухомості (зараз складає 41,34 гривень).

Ще одне цікаве і показове нововведення: нова редакція Податкового кодексу зачіпає і пенсіонерів. Раніше діяло положення, за яким податки платили лише ті пенсіонери, які продовжують працювати. Тепер же до них додалися і ті, у кого розмір пенсії перевищує три мінімальні зарплати (3990 гривень). В цьому випадку пенсіонер буде вимушений сплачувати державі податок з пенсії у розмірі 15%.

Виникає інше питання: навіщо така пенсійна система, коли працівник протягом життя сплачує гроші в її фонд, а потім, коли за логікою потрібно отримувати дивіденти з накопленого багатства, знову потрібно платити податки? Виходить, що відбувається подвійне оподаткування, яке суперечить податковим принципам в Україні.

Ще одна новація, яка реалізується з 1 лютого 2016 року, – будуть створені два публічні реєстри з однаковою системою хронологічного відшкодування ПДВ:

1. Реєстр для суб'єктів, які відповідають критеріям автоматичного відшкодування ПДВ. При цьому з критеріїв виключають норму, що дає змогу знаходитися в цій категорії не експортерам. У ній залишаться лише ті суб'єкти, у яких є експортні операції на 40%.

2. Реєстр для всіх інших платників ПДВ, які мають право на отримання відшкодування.

Також у рамках індексації підвищується рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України на половину прогнозного індексу інфляції – 13,35%, екологічний податок – на весь прогнозний індекс – 26,7%, рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, а також плата за спеціальне користування водою і лісовими ресурсами на прогнозний індекс цін виробників – 26,5% [8].

З нововведень до Податкового кодексу на 2016 рік очікується розширення дохідної частини державного бюджету на 15%. Законотворці скасували авансові платежі з податку на прибуток, але при цьому прописали підвищення доходів по цій статті. Крім того, надходження від ренти при зниженні її розміру очікуються вище, ніж у 2015 році.

Висновки. Останнім часом в Україні часто обговорюється питання про повноцінну податкову реформу, обговорювалися різні проекти, збиралися комітети і круглі столи. У зв'язку з неоднотайністю керівних органів країни не було погоджено усіх деталей реформи, тому від її проведення взагалі повністю відмовилися. Зате знайшла вражаюча однотайність у питанні зміни податкових ставок і підвищенні акцизів. На жаль, закрадаються негативні думки, що тепер податкова реформа в Україні буде відкладена на невизначений термін.

Список використаних джерел:

1. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / За ред. З.С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 675 с.
2. Податкова система : навчальний посібник / За ред. І.О. Лютого. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
3. Коркоц О.М. Податкова реформа: 10 нових платежів українця у 2015 році / Коркоц О.М. // Сучасні проблеми науки і технологій в умовах забезпечення сталого розвитку економіки, «20-24 квітня 2015 року». – Миргород, 2015. – С. 88-90.
4. О. Соскін: Трансформація податкової системи в контексті формування сучасної економічної моделі України (травень 2010) // Економічний часопис – XXI. – 2010. – № 3-4. – С. 18.
5. Щодо проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо діяльності органів державної податкової служби)» // Офіційний сайт Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radakmu.org.ua/file/ubs.doc>.

6. Дрібні торговці на ринках України: соціальний портрет, перепони існуванню, прогнозні оцінки розвитку: Результати соціологічного дослідження (листопад, 2011 року) // Економічний часопис – XXI. – 2011. – № 11-12. – С. 24.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoconsult.com.ua/podatкова-reforma-2016-chergovij-populizm/#ixzz3yXaT2CGx>.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/UKRAINE/z-1-sichnya-2016-roku-pravki-do-podatkovogo-koeksu-nabuli-chinnosti-195895_.html.

Анотация. В работе рассмотрены процессы, связанные с реформированием налогового законодательства, и их положительные и отрицательные стороны. Необходимостью данного исследования стали изменения в Налоговом Кодексе, вступившие в силу в 2016 году. Вопросы, рассматриваемые в статье, актуальны и требуют незаурядного внимания для изучения.

Ключевые слова: реформа, налоговое законодательство, процессы развития, налоги, сборы, ставки налога, база начисления.

Summary. In this work reviewed the processes related to reform tax laws and their positive and negative sides. The need of the study was the change the Tax Code is which came into force in 2016. Issues which discussed in the article are relevant and require quite a lot of attention for the study.

Key words: reform, tax legislation, processes of development, taxes, fees, tax rate, calculation base.